

Олег В. Федірець¹, Тетяна В. Колесник², Ганна І. Дідур³

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ В УМОВАХ АКТИВІЗАЦІЇ ЗЕД ТА ПОСИЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

Вдосконалення державного регулювання розвитком агропродовольчої сфери в умовах активізації ЗЕД та посилення соціальної відповідальності бізнесу повинно здійснюватися у розрізі зв'язків «державні органи влади – професійні об'єднання аграрних суб'єктів господарювання» на державному та регіональному рівнях. Побудова ефективної системи координації інтересів аграрних суб'єктів визначається як першочерговий пріоритет державної аграрної політики. Адже роль держава полягає у створенні такого механізму, який дозволяє забезпечити максимальний рівень самоорганізації агропродовольчої сфери в межах національної економіки як сукупності компонентів, що взаємозв'язані між собою. Побудова збалансованої системи регулювання розвитку агропродовольчої сфери дозволяє забезпечити її активізацію через укладання інституційних угод в межах запропонованої структури, в якій визначені критерії державного втручання, взаємна відповідальність організацій управління соціально-економічним розвитком і межі взаємозалежності дії держави із суспільними механізмами та утвореннями. Укладанню пропонованої інституційної угоди повинен передувати ряд заходів, спрямованих на формування самодостатніх організацій – учасників запропонованої структури: активізація розвитку самоорганізації суб'єктів господарювання; формування організаційної структури управління аграрним розвитком, яка також включає об'єднання аграріїв; вдосконалення законодавчих актів в напрямку лібералізації діяльності самоврядних організацій, об'єднань аграрних суб'єктів зокрема. Формування чіткої системи взаємовідносин – важливий крок на шляху вдосконалення механізму соціально-економічного розвитку агропродовольчої сфери, який максимально враховуватиме інтереси всіх суб'єктів аграрних відносин. Такий інституційний компроміс сприятиме: підвищенню соціальної та економічної відповідальності діяльності держави та аграрних суб'єктів господарювання; формуванню інституційних зв'язків у системі державного регулювання розвитку агропродовольчої сфери; уникненню інституційних пасток, породжених опортуністичною поведінкою суб'єктів аграрного господарювання; консолідації зусиль у напрямі досягнення пріоритетів розвитку агропродовольчої сфери. Удосконалення на рівні «держава – регіон» управлінських вертикальних зв'язків доцільно забезпечити надання більшої автономії регіональним управлінням агропромислового розвитку, зокрема в частині розподілу аграрних ресурсів і застосування управлінських підходів до формування середовища розвитку агропродовольчої сфери. З цього приводу варто звернутися до зарубіжного досвіду регіонального розвитку та створити при виконавчих органах влади агентства регіонального розвитку агропродовольчої сфери. Для забезпечення високого рівня прозорості доцільно ці повноваження покласти на громадські організації, створені за ініціативою органів державної та місцевої влади.

Ключові слова: державне управління, соціально-економічний розвиток, агропродовольча сфера, зовнішньоекономічна діяльність, соціальна відповідальність бізнесу.

Рис. 2. Літ. 10.

DOI: 10.32752/1993-6788-2024-1-271-114-124

¹ Poltava State Agrarian University. Ukraine.

² Vinnytsia National Agrarian University. Ukraine.

³ Odessa State Agrarian University. Ukraine.

Oleg Fedirets, Tetiana Kolesnyk, Hanna Didur

IMPROVEMENT OF THE STATE MANAGEMENT OF THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE AGRO-FOOD SECTOR IN THE CONDITIONS OF THE ACTIVATION OF FOREIGN TRADE AND THE STRENGTHENING OF SOCIAL RESPONSIBILITY OF BUSINESS

The improvement of state regulation by the development of the agri-food sector in the conditions of the activation of economic activity and the strengthening of social responsibility of business should be carried out in the context of the ties "state authorities - professional associations of agrarian business entities" at the state and regional levels. The construction of an effective system of coordination of the interests of agrarian subjects is defined as the first priority of the state agrarian policy. After all, the role of the state is to create such a mechanism that allows to ensure the maximum level of self-organization of the agro-food sector within the national economy as a set of interconnected components. The construction of a balanced system of regulation of the development of the agro-food sector allows to ensure its activation through the conclusion of institutional agreements within the proposed structure, which defines the criteria for state intervention, the mutual responsibility of organizations managing socio-economic development and the limits of interdependence of the state's actions with social mechanisms and entities. The conclusion of the proposed institutional agreement should be preceded by a number of measures aimed at the formation of self-sufficient organizations - participants of the proposed structure: activation of the development of self-organization of economic entities; formation of the organizational structure of management of agrarian development, which also includes associations of agrarians; improvement of legislative acts in the direction of liberalization of the activities of self-governing organizations, associations of agrarian subjects in particular. The formation of a clear system of mutual relations is an important step on the way to improving the mechanism of socio-economic development of the agro-food sector, which will maximally take into account the interests of all subjects of agrarian relations. Such an institutional compromise will contribute to: increasing the social and economic responsibility of the state and agrarian business entities; the formation of institutional ties in the system of state regulation of the development of the agro-food sector; avoiding institutional traps caused by the opportunistic behavior of subjects of agrarian management; consolidation of efforts in the direction of achieving priorities for the development of the agro-food sector. Improvement at the "state-region" level of management vertical connections is expedient to ensure the granting of greater autonomy to the regional management of agro-industrial development, in particular in terms of the distribution of agrarian resources and the application of management approaches to the formation of an environment for the development of the agro-food sector. In this regard, it is worth turning to foreign experience of regional development and creating agencies for regional development of the agro-food sector under the executive authorities. To ensure a high level of transparency, it is advisable to entrust these powers to public organizations created at the initiative of state and local authorities.

Keywords: public administration, socio-economic development, agro-food sector, foreign economic activity, social responsibility of business.

Peer-reviewed, approved and placed: 11.01.2024.

Постановка проблеми. Розвиток агропродовольчої сфери в переважній більшості країн нерозривно пов'язаний із державним регулюванням. Це стосується країн Європейського Союзу, США, Японії та інших, які мають довготривалий історичний досвід функціонування системи державної підтримки цієї важливої ланки національної економіки. Доцільність

застосування державних важелів впливу на розвиток агропродовольчої сфери в Україні визначається на законодавчому рівні, зокрема встановлюється перелік нормативів та механізми що забезпечують державне регулювання агропродовольчої сфери національної економіки. Формування ефективних механізмів впливу держави на розвиток агропродовольчої сфери передбачає встановлення чітких орієнтирів, обґрунтування та використання системи розподілу важелів впливу. Проте, сучасні реалії розвитку агропродовольчої сфери, в Україні зокрема, та в світі в цілому, формують нову систему викликів в умовах активізації ЗЕД та посилення соціальної відповідальності бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При зростанні рівня інтеграції вітчизняного агропродовольчої сфери в зовнішньоекономічний простір виникає потреба адаптації й гармонізації національного інституційного механізму до вимог аграрного, митного, тарифного та податкового законодавства Європейського Союзу. Мають бути замінені існуючі форми й методи державного регулювання агропродовольчої сфери як елемента стратегічного механізму соціально-економічного розвитку, який забезпечується завдяки реалізації програм і заходів в межах цілісної системи державного регулювання з творчим використанням кращого світового досвіду й задіянням відповідних механізмів та інструментів у напрямі посилення конкурентних можливостей агропродовольчої сфери національного господарства.

Досить важлива роль держави як елементу стратегічного механізму полягає у забезпеченні зростання мультиплікативного ефекту соціально-економічного розвитку, отже впливу агропродовольчої сфери на суміжні сфери функціонування (сільський розвиток та види економічної діяльності, яких дана сфера забезпечує сировиною і проміжною продукцією, а також сфери постачання ресурсів).

Для забезпечення реалізації цілей державної аграрної політики визначені такі завдання: модернізація системи державного регулювання, та забезпечення ефективного поєднання загальнодержавної та регіональної політики в агропродовольчій сфері; розвиток ринків продовольства та іншої продукції сільського господарства; формування та підтримка розвитку земельних відносин; забезпечення рівних умов для всіх суб'єктів агропродовольчої сфери через сприятливого економічного середовища; комплексний розвиток сільських територій, забезпечення соціального захисту та підвищення життєвого рівня сільських жителів [1-2; 9]. Як підсумок слід відмітити, що держава взяла на себе роль, пов'язану із формування вектору інституційного механізму аграрного соціально-економічного розвитку. В той же час в даному законодавчому акті мало уваги приділяється проблемам захисту екології та підтримці раціонального природокористування.

Для реалізації зазначених завдань, на нашу думку, розбудова інституції державного регулювання повинна формуватися в аспекті функціонування інституційного механізму розвитку агропродовольчої сфери за таким напрямками: удосконалення нормативно-правового забезпечення, модернізація системи державного планування розвитком агропродовольчої сфери, формування ефективного механізму державної підтримки аграрних

виробників, поліпшення структури інституції, які забезпечують державне регулювання, уникнення інституційних пасток, які можуть виникати в процесі державного регулювання агропродовольчої сфери України [4; 7; 10].

Мета дослідження полягає в удосконаленні державного управління соціально-економічним розвитком агропродовольчої сфери в умовах активізації зед та посилення соціальної відповідальності бізнесу.

Основні результати дослідження. Для поліпшення нормативно-правового забезпечення соціально-економічного розвитку агропродовольчої сфери в межах державного регулювання потрібно забезпечити «зміну правил», що забезпечить демонстрацію намагань чинної влади забезпечити політичну та економічну стабільності та зменшить невизначеність середовища господарювання аграрних суб'єктів.

Визначені завдання дозволяють нам сформувати механізм реалізації державної політики, за допомогою якого досягається ефективний соціально-економічний розвиток агропродовольчої сфери України (рис. 1).

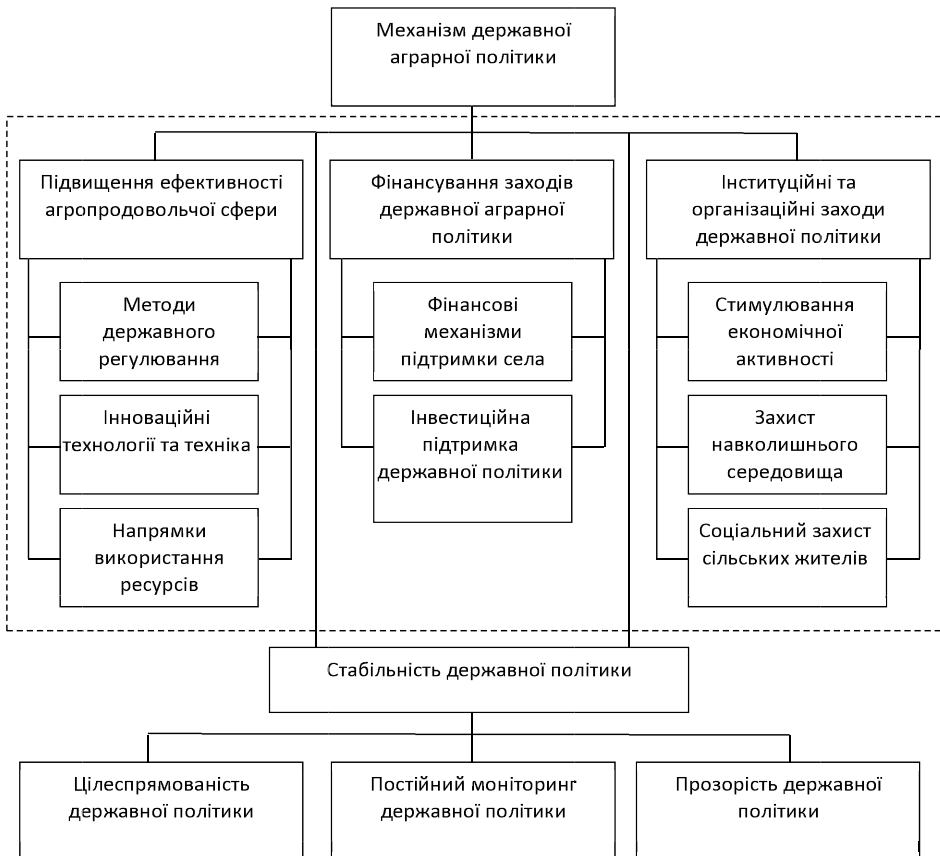

Рис. 1. Механізм реалізації державної політики соціально-економічного розвитку агропродовольчої сфери, доповнено авторами на основі [4; 6]

Розглянутий механізм має наступні складові елементи:

По-перше, формування агропродовольчої сфери та забезпечення підтримки її ефективності. Забезпечення соціально-економічний розвитку агропродовольчої сфери в межах ринкових відносини відбувається завдяки посиленню конкуренції. Ці умови створюють нові можливості для застосування ними інноваційних технологій та техніки та забезпечують підвищення ефективності використання ресурсів, при удосконаленні методів аграрної політики.

По-друге, фінансування заходів спрямованих на реалізацію державної політики. Основна увага при цьому має приділятися:

- забезпеченню інвестиційної соціально-економічного розвитку та поширення передового досвіду з питань розвитку агропродовольчої сфери;
- створенню фінансового механізму підтримки програм спрямованих на розвиток села (удосконалення інфраструктури, розвиток медичної та культурної сфер тощо).

По-третє, підтримка розвитку та організація інституційних, заходів, процес реалізації яких має бути акцентованим на:

- стимулювання економічної активності як на рівні великого бізнесу (агрохолдинги та великі сільськогосподарські підприємства), так і розвиток малого та середнього бізнесу (державна підтримка фермерів, особистих підсобних господарств, розвиток сільської кооперації);
- захист навколишнього середовища (посилення відповідальності за завдання шкоди навколишньому середовищу, фінансування екологічних проектів);
- соціальний захист сільських жителів.

По-четверте, гарантування стабільних правил гри. Держава має забезпечити довіру до аграрної політики, яка формується на основі повної визначеності та послідовності в її реалізації, адже населення повинні бути постійно зацікавлені в ефективному використанні бюджетних коштів. Для уникнення цього слід докласти зусиль для забезпечення прозорості політики, демонстрації стабільної, цілеспрямованої діяльності для реалізації аграрної політики, запровадження ефективної системи моніторингу реалізації зазначеної політики.

Отже, потрібно розробити нові нормативно-правові акти процесуального характеру, які б міститиме рекомендації стосовно сфери дії та обставин, за яких застосовуються державні методи впливу в агропродовольчій сфері національної економіки. В якості окремого напрямку такого законодавчого акту має стати перелік відносин — сфери постійної дії державного регулювання. Використання такого підходу до розподілу державних повноважень забезпечить стабільність соціально-економічної політики держави та зробить взаємовідносини «державна — суб'єкти аграрного господарювання» прозорими та зрозумілими [5]. Також це сприятиме виходу на новий рівень лібералізації аграрних відносин, що позитивно вплине на показник рівня забезпеченості інституційного механізму аграрного розвитку.

В ході аналізу механізму розвитку агропродовольчої сфери виявлено значний недолік нормативного забезпечення, який полягає у інформаційній

розпорошеності нормативно-правових актів аграрного законодавства, особливо в тому, що стосується активізації секторального розвитку. Такий стан справ робить доступ до інформації, що міститься в указаних документах, недоступним для підприємців, а аграріїв — необізнаними з майбутніми перебудовами і пасивними учасниками реалізації формальних планів. Тобто невідповідність нормативно-правового забезпечення сприяє дисбалансу суб'єктів аграрних відносин в інституційному механізмі розвитку вітчизняної агропродовольчої сфери.

Систематизація нормативних актів зробить правила та цілі, що встановлюються чинним законодавством, більш зрозумілими та прозорими, що забезпечить їх практичне втілення в межах діючих формалізованих інституцій та забезпечить їх фактичний розвиток в межах цільових груп. Відповідно зміни та коригування законодавчих актів, які забезпечують соціально-економічний аграрний розвиток, керівникам підприємств буде легше та швидше відстежувати. Систематизація нормативно-правових актів, у яких закладаються пріоритети розвитку агропродовольчої сфери та способи їх досягнення, допоможе інституційному механізмі аграрного розвитку набрати необхідний темп і вектор зростання.

Особливої уваги потребує удосконалення механізму реалізації нормативного забезпечення. Так як недоліки в межах ланцюжка: «нормативні завдання — ресурси — суб'єкт розпорядження — суб'єкт користування — результат» викликають ситуацію, коли законодавчо визначені положення складно реалізувати, а часто вони взагалі є нереалістичними [3]. Відповідно до цього розробку законів доцільно здійснювати у чіткій відповідності із наявними можливостями та перспективами їх реалізації, важливим є при цьому врахування неформальних норм і правил.

Досить актуальним для поліпшення функціонування соціально-економічного механізму аграрного розвитку є вдосконалення системи державного планування розвитку агропродовольчої сфери національної економіки. В основу державних програм і стратегій як економіки в цілому, так і аграрного сектора зокрема, має бути покладено системний підхід. Нормативно-законодавчі акти, включаючи програми розвитку агропродовольчої сфери мають будуватись з урахуванням наступних принципів: послідовності, системної повноти, врахування інтересів всіх суб'єктів агропродовольчої сфери, впровадження ефективного стимулюючого механізму. В той же час, консервативна природа функціонування суб'єктів створює бар'єри для сприйняття інституційних змін. Часто виникає ситуація, коли, що кардинальні зміни ініціюються приватними інтересами суб'єктів господарювання, які займають монопольне становище, в наслідок цього відбувається порушення принципів формування програмних документів розвитку агропродовольчої сфери, і це створює перешкоди на шляху їх успішної реалізації. Не дотримання зазначених принципів у стратегіях розвитку економіки й агропродовольчої сфери, створює ситуацію дисбалансу у соціально-економічних відносинах між суб'єктами господарювання агропродовольчої сфери, що негативно впливає на повноту використання аграрного потенціалу України.

Удосконалювати систему стратегічного планування належить в аспекті формування реалізації програм. Підґрунтя цього, звичайно, — формування ефективних програм, які б передбачали дієві механізми досягнення цілей і ґрунтувалися на підтримці всіх суб'єктів аграрних відносин, для чого потрібно:

- здійснити діагностику стану інституцій розвитку агропродовольчої сфери, особливу увагу приділити неформальним складовим;
- провести оцінку рівня інституційного забезпечення функціонування агропродовольчої сфери;
- забезпечити регіонально-розгалужену систему реалізації програм розвитку агропродовольчої сфери, з конкретизацією термінів, результатів і відповідальних суб'єктів за реалізацію конкретних напрямів. Особливо важливе забезпечення інтересу управлінського апарату до досягнення високих результатів господарської діяльності агропродовольчої сфери. Для цього слід встановити оплату праці для керівників та фахівців органів управління у пропорційність відносно до кінцевих результатів роботи агропродовольчої сфери;
- розробити критерії оцінки рівня виконання завдань, зазначених у програмах розвитку.

Частина цих завдань реалізована у попередніх і цьому розділі дослідження.

Потребує вдосконалення в інституційному аспекті і така складова державного регулювання, як державна підтримка, без якої неможливе підтримання оптимального рівня інституційного забезпечення механізму розвитку аграрного сектора національної економіки. Стратегія державної підтримки аграрного розвитку повинна бути спрямована на виконання таких завдань:

- створення державної фінансової підтримки адресною, систематичною, своєчасною, прозорою, на основі стійких механізмів спрямування та використання бюджетних коштів, враховуючи специфіку сфери;
- адаптація податкової та бюджетної політики у агропродовольчій сфері України до вимог Європейського Союзу та Світової організації торгівлі [2], зокрема вдосконалення механізму оподаткування шляхом заміни об'єкта (виручки від реалізації замість площі земельної ділянки) та формування більш адекватної системи місцевих податків і зборів шляхом їх наповнення достатньою частиною фіксованого сільськогосподарського податку для ведення ефективної політики розвитку агропродовольчої сфери в регіонах;
- корегування податкового регулювання відповідно до функціонального підходу. Податкові пільги необхідно надавати не за галузевим принципом, як це відбувається нині, а як стимулювання певних суспільно важливих функцій, що сприятиме досягненню пріоритетів не тільки господарськими одиницями, а й усієї агропродовольчої сфери;
- формування правових та інституційних засад для фінансування лізингових операцій приватними структурами в агропродовольчій сфері та поступове зведення державного впливу до функцій контролюючого органу щодо лізингу;
- удосконалення інфраструктури агропродовольчої сфери через створення трирівневої системи кредитування, що формуватиметься на місцевому, регіональному та національному рівнях;

- контроль над системою аграрних ризиків через створення спеціального органу з управління ризиками та законодавчого забезпечення сфери цих відносин;

- забезпечення рівномірного доступу для всіх учасників агропродовольчої сфери до фінансових ресурсів.

Важливим напрямком забезпечення ефективності соціально-економічного розвитку має стати оптимізація кількості та змісту цільових та бюджетних програм, що реалізується державою, концентрація їх на заходах «зеленої скрині» Світової організації торгівлі. Створенням дієвих механізмів реалізації зазначеної допомоги сприятиме переходу від надання державної підтримки аграрним підприємствам до сприяння розвитку сільської місцевості, ринкової інфраструктури аграрного ринку, здійснення природоохоронних заходів.

Система розподілу дотацій аграрним виробникам повинна здійснюватися відповідно до ринкових пріоритетів. Варто погодитися із думкою О. Бородіної, яка в якості основного критерію розподілу державної підтримки пропонує встановити погектарні виплати всім аграрним товаровиробникам без врахування розмірів господарств і організаційно-правових форм, з установленням граничних розмірів таких виплат на один суб'єкт господарювання [1], це дозволить забезпечити прозорість та адресність політики розподілу бюджетних коштів в агропродовольчій сфері і підвищить ефективність використання коштів у відповідності із ринковими принципами, та дозволить уникнути стимулювання виробництва окремих видів продукції.

Для зміни бюрократичного механізму потрібно здійснювати не популярні кроки, пов'язані з реформуванням аграрних відносин, забезпечуючи при цьому постійний моніторинг для недопущення корупційних дій не лише з боку органів державної влади, а й за активної участі аграрних професійних об'єднань. Так, у США в кожному департаменті, які є аналогами українських міністерств, є Офіс генерального інспектора, що проводить активну роботу з виявлення корупційних дій, нецільового й неефективного використання бюджетних коштів і коштів міжнародної технічної допомоги або нераціонального управління коштами. Генеральні інспектори не підконтрольні керівництву міністерств, а підвітні Конгресу США [7].

За аналогією пропонуємо запровадити даний позитивний досвід з коригуванням підвітності інспекторів аграрним професійним організаціям, що збільшить довіру до реальності контролю з боку громадян і забезпечить інспекторам відносну незалежність від чиновницького впливу вищого рангу. Проте для дієвості даного контролю потрібна плідна співпраця даних організацій з органами внутрішніх справ країни, які в обов'язковому порядку повинні розглядати подані ними корупційні скарги. Але дані аспекти потребують ґрунтового нормативно-організаційного оформлення.

Визначальну роль держава відіграє у розвитку конструктивних відносин між суб'єктами господарювання агропродовольчої сфери, це відбувається завдяки активізації формального закріплення неформальних норм та правил відповідно у відповідності із пріоритетами її розвитку. Це забезпечується

завдяки постійному державному моніторингу соціальних практик в агропродовольчої сфери, з одного боку, та їх зіставлення із нормативно-правовим забезпеченням – з іншого.

Удосконалення державного регулювання як базового елемента соціально-економічного механізму розвитку агропродовольчої сфери національної економіки потребує впровадження у структуру державного регулювання концепції, сутність визначається через формування відносин взаємозалежності, які в свою чергу забезпечують формування стратегії розвитку як органічної системи.

При втіленні зазначеної концепції державного регулювання на головні ролі в соціально-економічному механізмі національної економіки набувають аграрні професійні об'єднання.

Отже, державне регулювання соціально-економічного розвитку агропродовольчої сфери передбачає систему вертикальних і горизонтальних взаємозв'язків у структурі інституції державного регулювання, де горизонтальні зв'язки формуються в межах державних органів влади та аграрними професійними об'єднаннями, а вертикальні – на рівні «державна – регіон» (рис. 2).

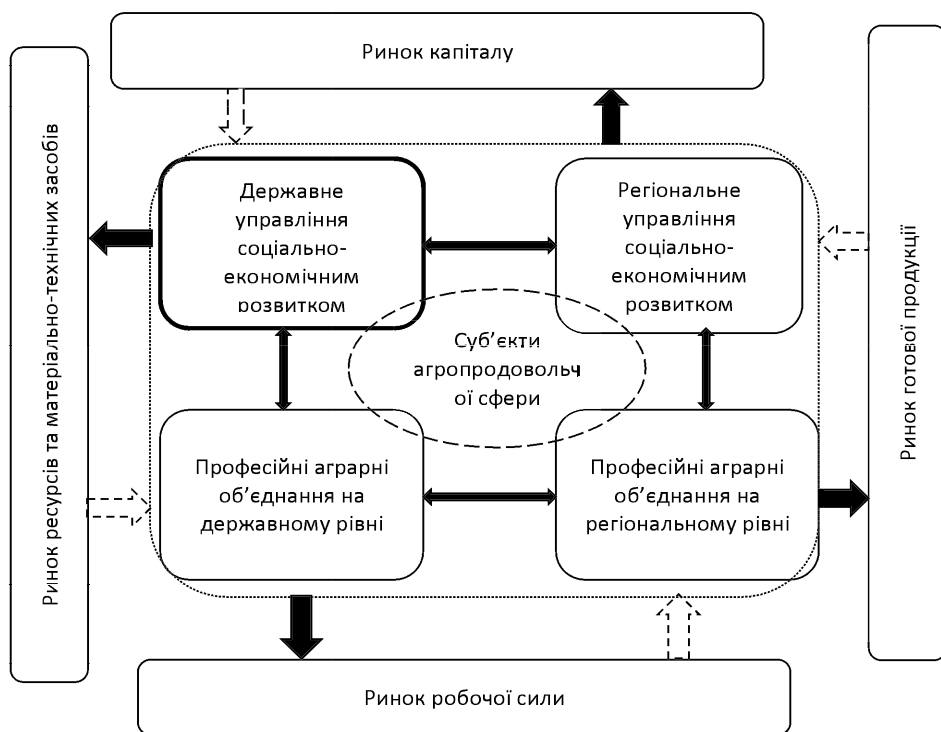

Рис. 2. Концептуальна структура державного регулювання розвитку агропродовольчої сфери, власна розробка

Вважаємо, що забезпечення розвитку аграрних організацій на засадах самоврядування закладає основу практичного втілення ідеї регулювання розвитку агропродовольчої сфери національної економіки. За таких умов для забезпечення структурних інтересів суб'єктів аграрного ринку зростає роль аграрних професійних об'єднань.

Висновки. Вважаємо, що вдосконалення державного регулювання розвитком агропродовольчої сфери в умовах активізації ЗЕД та посилення соціальної відповідальності бізнесу повинно здійснюватися у розрізі зв'язків «державні органи влади — професійні об'єднання аграрних суб'єктів господарювання» на державному та регіональному рівнях. Побудова ефективної системи координації інтересів аграрних суб'єктів визначається як першочерговий пріоритет державної аграрної політики. Адже роль держава полягає у створенні такого механізму, який дозволяє забезпечити максимальний рівень самоорганізації агропродовольчої сфери в межах національної економіки як сукупності компонентів, що взаємозв'язані між собою. Побудова збалансованої системи регулювання розвитку агропродовольчої сфери дозволяє забезпечити її активізацію через укладання інституційних угод в межах запропонованої структури, в якій визначені критерії державного втручання, взаємна відповідальність організацій управління соціально-економічним розвитком і межі взаємозалежності дії держави із суспільними механізмами та утвореннями. Укладанню запропонованої інституційної угоди повинен передувати ряд заходів, спрямованих на формування самодостатніх організацій — учасників запропонованої структури: активізація розвитку самоорганізації суб'єктів господарювання; формування організаційної структури управління аграрним розвитком, яка також включає об'єднання аграріїв; вдосконалення законодавчих актів в напрямку лібералізації діяльності самоврядних організацій, об'єднань аграрних суб'єктів зокрема. Формування чіткої системи взаємовідносин — важливий крок на шляху вдосконалення механізму соціально-економічного розвитку агропродовольчої сфери, який максимально враховуватиме інтереси всіх суб'єктів аграрних відносин. Такий інституційний компроміс сприятиме: підвищенню соціальної та економічної відповідальності діяльності держави та аграрних суб'єктів господарювання; формуванню інституційних зв'язків (зворотний зв'язок, зв'язок формальних і неформальних інституцій, міжсуб'єктна взаємодія) у системі державного регулювання розвитку агропродовольчої сфери; уникненню інституційних пасток, породжених опортуністичною поведінкою суб'єктів аграрного господарювання; консолідації зусиль у напрямі досягнення пріоритетів розвитку агропродовольчої сфери. Удосконалення на рівні «держава — регіон» управлінських вертикальних зв'язків доцільно забезпечити надання більшої автономії регіональним управлінням агропромислового розвитку, зокрема в частині розподілу аграрних ресурсів і застосування управлінських підходів до формування середовища розвитку агропродовольчої сфери. З цього приводу варто звернутися до зарубіжного досвіду регіонального розвитку та створити при виконавчих органах влади агентства регіонального розвитку агропродовольчої сфери. Для забезпечення високого рівня прозорості

доцільно ці повноваження покласти на громадські організації, створені за ініціативою органів державної та місцевої влади.

1. Бородіна О. Аграрна політика України : витоки, сучасний стан і нові можливості в контексті інституціоналізму та викликів глобалізації. Економіка України. 2008. № 10. С. 94–111.
2. Колесник Т. В. Особливості управління бюджетом об'єднаних територіальних громад та їх специфічні завдання у сучасних умовах. The scientific heritage. 2020. № 49. Part. 5. P. 46–55
3. Мармуль Л.О., Петренко В.С. Стратегічне позиціонування підприємств з іноземними інвестиціями в аграрній сфері економіки. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2017. № 4(40). С. 43–48.
4. Мельник Л.Ю., Плаксієнко В.Я., Скірко Ю.І. Економічна система суспільства: навч. посібник. Дніпропетровськ: Січ, 2001. 540 с.
5. Перебийніс В.І., Федірець О.В. Енергетичний фактор забезпечення конкурентоспроможності продукції: монографія. Полтава: ПУЕТ, 2012. 190 с.
6. Пронько Л. М. Соціальна політика об'єднаних територіальних громад як засіб відтворення людського капіталу сільських територій. Економічний дискурс. 2022. Випуск 1-2. С. 74–82.
7. Романова Т. В., Романов С. В. Економічна функція держави в умовах глобалізації світових інтеграційних процесів. Економіка та держава. № 6. 2012. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/6_2012/12.pdf.
8. Федірець О.В., Воронько Т.В., Журавель М.О. Сучасні проблеми екології та розвиток збалансованого природокористування. Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Вип. 1 (4) Т.1. Полтава: ПДАА, 2012. С. 211–218.
9. Федірець О.В. Розвиток агропродовольчої сфери як соціально-економічної системи: теорія, методологія, практика. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 — економіка та управління національним господарством. Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, 2021. 448 с.
10. Kaletnik G.M., Lutkovska S.M. Implementation of Public–Private Partnership Models in the Field of Ecological Modernization of the Environmental Safety System. European Journal of Sustainable Development. 2021. Volume 10. Issue 1. P. 81–89.

-
1. Borodina O. (2008), Agrarna polityka Ukrainy: vytoky, suchasnyi stan i novi mozhlyvosti v konteksti instytutsionalizmu ta vykyklyv hlobalizatsii. Ekonomika Ukrainy [Ukraine economy]. vol. 10, pp. 94–111 [Ukraine]
 2. Kolesnyk T. V. (2020), Osoblyvosti upravlinnya byudzheto ob yednanykh terytorial nykh hromad ta yikh spetsyfychni zavdannya u suchasnykh umovakh, The scientific heritage, vol. 49.5, pp. 46–55 [Ukraine]
 3. Marmul L.O., Petrenko V.S. (2017), Stratehichne pozytsionuvannya pidpryiemstv z inozemnymy investytsiiamy v ahraryni sferi ekonomiky. Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu [Bulletin of the Berdyan University of Management and Business]. vol. 4(40), pp. 43–48 [Ukraine]
 4. Melnyk L.Iu., Plaksienko V.Ia., Skirko Yu.I. (2001), Ekonomichna systema suspilstva. Dnipropetrovsk: Sich, Ukraine
 5. Perebyinis V.I., Fedirets O.V. (2012), Enerhetichnyi faktor zabezpechennia konkurentospro-mozhnosti produktsii. Poltava: PUET, Ukraine.
 6. Pronko L.M. (2022), Sotsial na polityka ob yednanykh terytorial nykh hromad yak zasib vidtvorennya lyuds koho kapitalu sil s kykh terytoriy. Ekonomichnyy dyskurs [Economic discourse], vol. 1-2, pp. 74–82 [Ukraine]
 7. Romanova T. V., Romanov S. V. (2012), Ekonomichna funktsiia derzhavy v umovakh hlobalizat-sii svitovykh intehtatsiinykh protsesiv. Ekonomika ta derzhava [Economy and the state]. vol. 6. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/6_2012/12.pdf [Ukraine]
 8. Fedirets O.V., Voronko T.V., Zhuravel M.O. (2012), Suchasni problemy ekolohii ta rozvytok zbal-ansovanoho pryrodokorystuvannia. Naukovi pratsi Poltavskoi derzhavnoi ahrarynoi akademii [Scientific works of the Poltava State Agrarian Academy]. vol. 1 (4) T.1. Poltava: PDAA, , pp. 211–218 [Ukraine]
 9. Fedirets, O.V. (2021), Development of the agro-food sector as a socio-economic system: theory, methodology, practice, Abstract of Doctor dissertation, Economy, Poltava, Ukraine.
 10. Kaletnik G.M., Lutkovska S.M. (2021), Implementation of Public–Private Partnership Models in the Field of Ecological Modernization of the Environmental Safety System, European Journal of Sustainable Development, vol. 10.1, pp. 81–89.